

Emlékfoszlányok a Magyar Tanszék hőskorából II.

Bevezetőül tanulság

A Magyar Televízió egy ifjú műsorvezetője (aki készült az interjúra) nem tudta, hogy mi a PAD-LÁSLESÖPRÉS, sőt mi több meg is kérdezte: „De hát mi ez a padláslesöprés...?!”

Szegeden, ahol élek, miközben az egyik orvos (a gyógyszerek mellékhatása miatt) azt latolgatta, hány évem is lehet még hátra (!), megkérdezte, meddig élt a nagymamám, az anyám és az apám, s mikor azt mondtam, hogy az apám életkora nem számít, mert háromszor vitte el a NAGY FEKETE AUTÓ – nem értette. Én pedig zavarba jöttem, mert hirtelenében nem tudtam az OZNA magyar megfelelőjét.

Ergo: a tájékozatlanság nem csak a mi „jugómagyar” kiváltságunk!

Szülőhelyemen, Zomborban Ragockit németnek, Zrinjit (Zrinski) és Hunyadit (Janko Sibirjanin) szerbnek tartották (a magyaroknak ugyebár nem is voltak hőseik...). Az újvidéki Magyar Tanszéken ehhez még külön tantárgyat is kitaláltak (nem véve tudomást arról, hogy az egyetemes irodalomban vándormotívumok vannak), s a VIII. szemeszterben a *Magyar–jugoszláv (sic!) irodalmi kapcsolatok* nevű tantárgyat kaptuk meg, dr. Bori Imre adta elő!!!

Mindenkit jól ismertem a negyedéves hallgatók közül, mert Borin kívül senki sem tartott külön nekünk, hármunknak órát (ennyien maradtunk a harmadik évfolyamra, amikor az egyetemi tanácson felvetették, hogy ezt meg kellene szüntetni, mert ki ad elő három embernek – akkor Bori kijelentette, hogy ő. Ezzel megmentett bennünket (és a négyéves oktatást). Természetesen az

idősebbekhez csaptak hozzá bennünket, ezért ismertem meg őket (Bányai János, Utasi Csaba, Bosnyák István, Papp György, Virág Gábor, Matijevics Lajos, Gion Nándor és Brasnyó István). Kevés kivétellel mind asszisztens, majd tanár lett, igaz, hogy ez lényegében egy nem egészséges magába zárkózást jelentett, de szükség volt a „beltenyészetre” a formai feltételek miatt. Legtöbbjük elérhetetlen magasságból nézett le ránk, pl. Bányai egyenesen a felhők közül... Akadt egy csomó lézengő ritter, aki néha-néha megjelent. A nevükre nemigen emlékszem, csak arra, hogy ők is a felhők közül néztek le ránk, ám főleg szünetben vagy előadás után voltak láthatók a folyosón, a szemináriumi könyvtárban vagy az aulában. Azt hiszem, akkoriban divatos volt egyetemre járni, legalábbis beiratkozni, diplomázni már nem. Sokan azt hitték, hogy ez a kis magyar szak csak gyerekjáték. Nem volt az! A Tanárnő (Penavin Olga) és a Tanár úr (Ágoston Mihály) közt volt egy hallgatólagos (?) megegyezés. A mi szerencsénk a Tanár úr tanított az első két évben mindent, a Tanárnő a második két évben mindent. Egyszer fültanúja voltam egy közöttük történt szóváltásnak. „*Kolléga, miért járkál állandóan ide az én óráimra? – Azért, hogy ne nyúzza a kolléganő az én diákjaimat!*” A tanárnő erre: „*Én nem nyúzom őket, hanem megbuktatom. – Hát igen, ezért vigyázok rájuk*” – hangzott el a Tanár úrra jellemzően a kíméletlenül, de mindig udvariasan, sohasem bántón kimondott igazság.

A lézengő ritterek között „koleszolt” (találó kifejezés, a kollégium *kolesz* változatából eredhet – az újvidéki Telepen hallottam először, és azóta sem) néhány „befutott” nagy írónknak

(Latáknak, Majtényinak) a nagy reményű gyermeke is: csámborogtak, csapták a szelet, udvaroltak itt-ott, hátha bejön valami... Köztük diszkrétan elvegyülve föltűnt néhány múlt-, jelen- és jövőbeli „szimpozionista” (lásd: Symposion). Ők és uszályhordozóik állandóan kaszinóztak, nem lehetett tőlük tanulni, mert mindig ott ténferegtek a szemináriumi könyvtárban, ahol tanulni kellett volna. Ez a „tömegnyomor” elég soká tartott, addig, amíg a könyvtárosunk, Piroska (Csáky S. Piroska, aki önmaga egy intézmény volt) az asztalra nem csapott, és rendet nem teremtett. A „kiválasztottakat” gyakran beengedte a könyvtár belső szobájába, ott valóban lehetett tanulni... Nagyon sokat tudott segíteni, könyvet hajtott föl, kölcsönzött kölcsönözhetetlent, megszerzett megszerzethetlent... Még azt is, amelyet valamelyik tanárunk vitt haza. Pl.: 1965-öt írunk, diploma előtt állunk, Bori tanár úr azt mondja, hogy tétel lesz *Weöres Sándor Tűzkútja*, ám „ne is keressék, csak egyetlenegy példány került ide hozzánk, az nálam van, és nem adom senkinek”...

A diplomázás egyébként nem nagyon volt divat. Meg kell figyelni a „jugómagyar” életrajzokat: egy időben több enciklopédia, lexikon vagy hasonló jellegű könyv jelent meg a ki tudja hányadik emberarcú kommunizmushullámban. Külön virág-, avagy tolvajnyelv alakult ki a diploma hiányának álcázására. Pl.: *Látogatta a filozófia szak előadásait, vagy beiratkozott az újvidéki Magyar Tanszékre, vagy XY Egyetem hallgatója volt...*

Természetesen, nem a diploma teszi az embert (I. Tolnai, Vicsek, Brasnyó, Végel stb.) – de mégis...

Akkoriban készült el (1968–1975) cédularendszerrel a szerbhorvát–magyar nagyszótár, amely „az átadó nyelv kimeríthetetlen gazdagsága” miatt háromkötetes lett, noha nálunk az összes két nyelvű nagyszótár hagyományosan két kötetből áll – ez norma (I. Halász E.: Német–magyar..., Magyar–német...; Eckhardt S.: Francia–magyar..., Magyar–francia...; Györkösy: Latin–magyar..., Magyar–latin...). Az a lényeg, hogy „gyalogosan” készült a kiválasztott munkatársak által, és pénz is járt érte (többször próbáltam hozzáférfni ehhez a munkához, de mindhiába...). Aztán

jött a „géporszak”, de a magyar–szerb szótár máig sem készült el a számítógépes „kifordítási” lehetőség ellenére sem. Elég furcsa dolgot hallottam, mi történt, amikor betáplálták a számítógépbe a meglevő szerb–magyar verziót, ám erről nem beszélnek, mert csak másodkézből értesültem róla.

„Szimpla Simony”

Vlaovics Jóska, aki később a Dolgozók újságírója lett, mindig így emlegette a Symposiont, a közismerten lázadó, formabontó, előremutató, a korhadó múlttal leszámoló, a jugoszláviai magyar irodalmat megteremtő csúcsmínőségű, forradalmi lapot.

A Symposion gárdája zárt, de nem igazán homogén közösség volt, Végelel, a diszkrétan a háttérből irányító főmuftival, de ezt nem mindenki vette észre. Mi, parlagi halandók általában csodálkoztunk, hogy honnan van mindig pénze, és irigyeltük, mert rendkívül jól értesülteként lefőzött mindenkit, mindig mindent tudott, csak éppen nem tanult. Mert minek? Valójában felsőbbrendű közösségként nem fogadtak be mindenkit. Tóth Feri, a költő azt mondta, hogy ehhez elsősorban pálinkát kell áldozni, nem akármennyit és nem akármilyet... a megivása pedig afféle beavatás. Általában lenézték azokat, akik előadásokra jártak, tanultak, vizsgáztak. Gion pl. tanult, diplomázott, írt, és nem tartozott közéjük. Tolnai nem tanult, de befutott az anyaországban, sőt érettségi tétel lett belőle. Ezt csinálja utána valaki!!!

„Jóska tata” (Vlaovics József) mindig harmadik személyben beszélt magáról, sosem tudtam, hogy borközi (talán inkább vinjakközi) állapotban van-e, vagy sem: „*Most a Jóska tata megmondja, kit fogunk ezen a héten lebunkózni a Szimpla Simonyban.*” (Egyébként a *Symposionnak* a „szimpozionisták” sem a helyesírását, sem az eredetét, sem a kiejtését nem tisztázták...) Végel két vinjak vagy pohár bor közt szintén fejedelmi többest használt azonos kontextusban... Hűségesen asszisztált a háttérből mindenki mindenkinek. Akkoriban teljes gözzel s általában sértő módon személyeskedő leszámolás folyt a vajdasági magyar irodalom (sic!) itt-ott még vegetáló

vagy hízelkedő, ide-oda igazodó hajdani nagyjaival vagy kisebb nagyjaival (tisztelet a kivételnek). Ez csúnyán, becsületsértően ment végbe, minden számban újabb áldozatot péceztek ki. Erre mondta Krleža meglehetősen undorral: „Ivan, ha így folytatják, mindkét irodalom és kultúra perifériájára fognak kerülni...” Talán ezért történt, hogy Bányai Jánosnak lett egy Banjai Ivan korszaka, és Végel is verte a mellét egy időben, hogy ő most már egy árva, megveszekedett szót sem fog leírni ezen a primitív nyelven (ő szitokszóval mondta, általában kicsi volt a szókinccsük sok szerb jövevényszóval, és főleg szerbül káromkodtak, de azt is szegényes szókinccsel). Aztán megisméltődött a gubbioi „fordólt” farkas esete. Ennek kapcsán B. Szabó György példázata még most is a fülembe cseng, ahogy a prédikátorokról adott elő Szent Ferencet idézve: „atyámfia farkas”. A megtért farkast korabeli kifejezéssel fordólt farkasnak hívták. A legenda szerint mikor Gubbio városát farkas támadta meg, Szent Ferenc megszólította az állatot, s csodás körülmények között rávette, hogy ne támadjon meg ezen túl sem embert, sem állatot, a városbéliek pedig ennek fejében megígérték, hogy etetni fogják.

Az alku sikerét annak lehet tulajdonítani, hogy Szent Ferenc „farkas testvéremnek”, „atyámfia farkasnak” szólította az állatot. A fordólt farkas szólásként az én generációmban még élt. A fent említett két szereplő is „fordólt”, szép csendben, azaz visszamagyarosodott.

A Symposion – később Új Symposion

Divat, hírnév, közismertség. Engem még ma is fölbőszít, ha egy hajdanvolt valaki azzal kezd egy interjút: „Mi a Symposionban...” Volt köztük olyan, aki tanult, diplomázott, volt, aki nem... Köztük sündörgött Tolnai Ottó, azt állítva, hogy ő írta irodalmunkban az első szabadverset (sic!), és nem olvas klasszikus magyar irodalmat, csak a 20. század utánit... Ezt személy szerint nekem mondta. Ekkoriban magyarázta meg valaki közülük, hogy miért írnak olyan gyakran verset, és olyan gyakran egyetlenegy szót egy-egy külön sorba, noha nem logikus. Mert: soronként fizetnek.

2025. április

Megtaláltam az indexemet (leckekönyv), ideírom a teljes órarendet az óraszámokkal. Ne felejtsetek: mi **magyar** tanszékre iratkoztunk! Tizenhárom óránkból három folyt magyar nyelven.

1. B. Szabó György: Régi magyar irodalom	3
2. Dr. Penavin Olga: Mai magyar nyelv	3
3. Ágoston Mihály: Mai magyar nyelv (gyakorlat)	3
4. Palfi dr Lajčo: Predvojnička obuka (Katonai előképzés)	2
5. Ilić dr Vojislav: Uvod u nauku o jeziku (Bevezetés a nyelvtudományba)	2
6. Najdan dr Pašić: Osnovi društvenih nauka (A társadalomtudományok alapjai)	2
7. Pavlović dr Milivoj: Savremeni srpskohrv. jezik (Mai szerbhorvát nyelv)	2
8. Samolovčev dr Borivoj: Didaktika (Az oktatástan elmélete és gyakorlata)	3
9. Ilić dr Vojislav: Savremeni srpskohrv. jezik (Mai szerbhorvát nyelv)	2
10. Dr. Vojtehovski Helena: Nemački jezik (Német nyelv)	1+3
11. Mladenović Aleksandar: Savremeni srpskohrv. jezik (Mai szerbhorvát nyelv)	2
12. A III. szemeszterben új tantárgy: Istorija jugoslovenske književnosti (A jugoszláv irodalom története)	
13. Az V.-ben: Svetska književnost (Világirodalom)	

(P.S. Világirodalomból nem volt szabad magyarul olvasni a forrásműveket!)